

УДК 35:338.2

Р. Г. СОБОЛЬ

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Розглянуто структуру страхового ринку Великобританії та напрями впливу на нього держави; зроблено відповідні висновки і надано пропозиції щодо подальшого розвитку страхового ринку в Україні з урахуванням досвіду Великобританії.

Ключові слова: страховий ринок Великобританії, ринок страхових послуг, державне регулювання страхового ринку, страхова інфраструктура.

The structure of insurance market of Great Britain and directions of influence on him of the state is in-process considered, and also the proper conclusions and suggestions are done in relation to subsequent insurance market development in Ukraine taking into account experience of Great Britain.

Key words insurance market of Great Britain, market of insurance services, government control of insurance market, insurance infrastructure.

Ринок страхових послуг – один із необхідних елементів ринкової інфраструктури, тісно пов'язаний із ринком засобів виробництва, споживчих товарів, капіталу і цінних паперів, праці і робочої сили. Серед країн з розвинутою економікою за приклад можемо взяти Великобританію, де страхова справа має великий розмах і забезпечує підприємцям надійну охорону їхніх інтересів від несприятливих наслідків різного роду техногенних аварій, фінансових ризиків, криміногенних чинників, стихійних та інших лих.

Актуальність проблеми полягає в тому, що надійна і стабільна система страхування, яка регулюється державою в Великобританії, забезпечує високий рівень економічного захисту її учасників і успішне функціонування їх у ринковій економіці, що є необхідною передумовою зростання і стабільності економіки в цілому.

У стратегічних планах розвитку України велике значення надається вивченню та впровадженню, з урахуванням національної специфіки, закордонного досвіду державного регулювання страхової діяльності, що є достатньо ефективним засобом забезпечення контролю, заощадження фінансових фондів та розвитку соціально-економічних процесів узагалі.

Зарубіжний досвід та сутність державного регулювання страхового ринку країн Європи досліджували такі вітчизняні автори, як В. Бабенко, В. Базилевич, Т. Говорушко, О. Заруба, С. Осадець, М. Субтеля.

Приділяючи належну увагу попереднім дослідженням, слід зазначити, що всі праці сконцентровано, головне, на дослідженні закордонного досвіду державного регулювання страхової діяльності, але недостатньо приділяється уваги пропозиціям щодо впровадження кращих шляхів розвитку страхового ринку.

Цілями даної статті є:

- розглянути структуру страхового ринку Великобританії та напрями впливу на нього держави;
- зробити відповідні висновки і надати пропозиції щодо подальшого розвитку страхового ринку в Україні з урахуванням досвіду Великобританії.

Страхова діяльність у країнах Заходу нараховує вже понад 300 років. Починалась вона з розвитку страхування від пожеж після великої пожежі в Лондоні 1666 р. та створення “Кавового дому Едварда Ллойда” в 1668 р. Однак більшість законів, які регулюють діяльність страхових компаній, було прийнято зовсім недавно [1].

Тепер ринок страхових послуг добре розвинений і спирається на досить ґрунтовну правову базу. Лондон – найбільший у світі центр страхування, а також розміщення міжнародного перестраховання. П’ята частина загального світового страхування, страхового бізнесу на міжнародному ринку концентрується саме в британській столиці [2].

Найперший прийнятий у Великобританії закон, який діє до наших днів, – закон про страхування життя 1774 р., що фактично зробив незаконними спроби спекулювати на смерті іншої людини. Нагляд за діяльністю страхових компаній вперше введений законом про компанії зі страхування життя 1870 р. Згідно з цим законом страхові компанії було зобов’язано робити відрахування та подавати річний фінансовий звіт до міністерства торгівлі. У 1906 р. законом про морське страхування сформульовано законодавство, яке регулює укладення угод зі страхування морських транспортних засобів. Сьогодні цей закон – єдиний законодавчий акт із цього питання.

Нині чинні закони про страхові компанії та нормативні документи сформульовано на початку 1980-х рр. У наступні роки було прийнято велику кількість законодавчих актів. Це пов’язано з інтеграцією європейської Спільноти та заходами із захисту інвесторів, які визначено в законі про фінансові послуги 1986 р. Подальші зміни в законодавстві введено 1 липня 1994 р., коли вступили в дію “Третя директива зі страхування життя” та “Директива із загального страхування”.

Державне регулювання страхової діяльності Великобританії має два головних напрями:

- довгострокове страхування життя (контракти можуть укладатися на багато років);
- загальне страхування (зокрема, страхування від нещасних випадків і короткострокове страхування життя: контракти укладаються на строк не більше одного року) [3].

Найбільший Лондонський міжнародний страховий ринок обслуговує фінансові потоки низки країн і компаній. Авторитет Лондонського міжнародного страхового ринку спирається на значний кадровий потенціал фахівців страхового ринку, високорозвинену інфраструктуру ринку, а також присутність тут широко відомої за межами Великобританії страхової корпорації “Ллойд”.

У Лондоні знаходяться представництва або дочірні структури всіх найбільших страхових компаній світу. Тут сконцентровано також центральні офіси всіх найбільших міжнародних страхових і перестрахових брокерів. Працює старе (засноване в 1760 р.) і найавторитетніше класифікаційне товариство – Реєстр судноплавства “Ллойда”.

У Лондоні знаходяться штаб-квартири низки міжнародних страхових організацій, а також деякі структури національного страхового ринку (Інститут лондонських страховиків, Інститут дипломованих страховиків та ін.), діяльність яких має міжнародний характер.

Страхові компанії Великобританії неправомочні займатися яким-небудь іншим видом бізнесу, окрім страхування. Форми страхових компаній:

1. Приватні компанії – з граничною відповідальністю та акціонерним капіталом. У цих компаніях акціонери мають істотніше право на отримання прибутку компанії. Більшість страхових компаній Великобританії є приватними.

2. Спільні компанії – належать власникам страхових полісів та існують для одержання прибутку. Їх створено для користі власників полісів. Ці компанії займаються страхуванням життя і становлять третину ринку всього страхування життя.

Типи страхових компаній:

1. Змішані страхові компанії (проводять як страхування життя, так і загальне страхування).

2. Філіали, які займаються загальним страхуванням життя.

3. Філіали, які займаються індивідуальним страхуванням життя.

4. Компанії, які займаються перестрахованням.

5. Корпорація “Ллойд”.

Типи посередників:

1. Індивідуальні посередники:

а) страхові брокери;

б) брокери;

в) брокери “Ллойда”;

г) незалежні фінансові консультанти;

д) страхові консультанти.

2. Страхові агенти:

а) уповноважені представники;

б) представники компаній.

Організації, які діють на ринку страхових послуг Великобританії також беруть велику участь у процесі регулювання. Асоціація англійських страховиків складається з представників близька 400 страхових компаній, що покривають понад 90 % ринку страхування [4]. Фінансується за рахунок відрахувань членів організації. Функції Асоціації:

– тиск на уряд з метою створення необхідних умов розвитку страхування;

– забезпечення зв'язку з міністерством торгівлі та промисловості;

– управління зв'язками з суспільством з питань індустрії страхування.

Інститут лондонських страховиків – асоціація морських та авіастраховиків, які не входять до складу “Ллойда”. Лондонський страховий центр – біржа для страховиків, не пов'язаних з морським страхуванням на лондонському ринку, який не покриває “Ллойд”. Асоціація англійських страховиків та інвестиційних брокерів – лідер серед торговельних асоціацій у Великобританії. Національна асоціація незалежних фінансових консультантів – лідер серед незалежних фінансових консультантів у Великобританії. Інститут дипломованих страховиків – головний професійний заклад у Великобританії.

Окреме місце на британському страховому ринку посідає корпорація “Ллойд” [5]. Дуже часто “Ллойд” називають страховою компанією, але з юридичного погляду це не зовсім правильно. “Ллойд” – корпорація, яка об’єднує приватних осіб, кожна з котрих приймає страхування на свій ризик та персонально відповідальна за прийняті зобов’язання всім своїм майном. “Ллойд” можна назвати провідним страховим ринком світу, надходження на якому складають 20 млн фунтів стерлінгів за кожний робочий день. Портфель “Ллойда” формується, поряд із традиційними ризиками, за рахунок об’єктів страхування, яких не можуть прийняти акціонерні страхові компанії (комерційні супутники зв’язку, супертанкери, атомні електростанції, бурові платформи з добування нафти та газу тощо). Річний внесок “Ллойда” в економіку Великобританії перевищує 1 млрд фунтів стерлінгів.

Базова структура Лондонського міжнародного страхового ринку – корпорація “Ллойд” представлена 400 страховими синдикатами, які об’єднують фізичних осіб – андеррайтерів, які безпосередньо здійснюють страховий бізнес корпорації. Андеррайтери мають необмежену відповідальність за зобов’язаннями, що випливають з умов укладання ними договорів страхування в межах синдикату. Динамічні й рухомі структури синдикатів, що мають виражену спеціалізацію за видами (класами) страхування, утворюють економічне середовище міжнародного страхового ринку в системі корпорації “Ллойд”.

Кожен синдикат представлено на цьому ринку через андеррайтера-лідера, який безпосередньо приймає ризики на страхування в синдикаті від посередника – брокера “Ллойда”. Членство корпоративної структури “Ллойда” відкрито для всіх громадян (резидентів) Великобританії та іноземців (нерезидентів).

Агентства андеррайтингу створюються для продажу страхових полісів у регіонах у тому разі, якщо страховій компанії економічно не вигідно створювати там філію або дочірню компанію. Страхові поліси виписуються клієнтурі від імені страхової компанії, проте персонал агентства андеррайтингу не є кадровим складом даного страховика. Агентство андеррайтингу не відповідає за зобов’язаннями, що випливають з умов укладених договорів страхування, які підтверджуються страховими полісами, що виписані фізичним і юридичним особам за посередництвом агенства.

Подajući проект програми страхового захисту майбутнього портфеля договорів страхування до органу державного регулювання страхового нагляду, до уваги повинно бути взято такі обставини:

1. Департамент торгівлі і промисловості (далі – ДТП) зазвичай дозволяє перестраховувати більше 20 % взятих страховиком зобов’язань у системі страхового холдингу, до якого належить страховик, більше 10 % зобов’язань – в іншій страховій компанії. У будь-якому разі, можна понад 25 % взятих страховиком зобов’язань перестраховувати в тій або іншій країні.

2. Іноземні страхові компанії, що функціонують на страховому ринку Великобританії, проводять свої операції на тих же умовах, що і їхні англійські конкуренти. Усі страхові компанії, зареєстровані як господарські суб’єкти за кордоном, повинні задовольняти вимогам ДТП в частині наявності в них фінансових ресурсів у Великобританії, адекватних узятим зобов’язанням за укладеними договорами страхування і перестраховування. Процедура видачі ліцензій на страхову діяльність зазвичай потребує шість місяців. Діяльність страховика, пов’язана зі

здійсненню операцій перестрахування і ретроцесії, також підлягає процедурі ліцензування на загальних підставах з боку ДТП.

Взагалі прийнято говорити, що ризики, які підлягають страхуванню, не страхуються, а лише розміщуються в “Ллойда” [5]. Про це свідчить і сама процедура такого розміщення. Ризик приймається на розміщення в синдикаті-лідері за даним видом страхування.

Відповідальність за прийнятий ризик та сума премії розподіляються між усіма членами синдикату пропорційно розміру сум, внесених ними для забезпечення страхових операцій синдикату. Потім ризик розміщується в інших аналогічних синдикатах, які повністю підпорядковуються рішенням лідера та приймають на свою відповідальність визначену суму на ризик, але ця сума дещо нижча, ніж у синдикаті-лідері. Розміщення ризику триває до повного покриття страхової суми.

Слід відзначити, що хоча між синдикатами “Ллойда” існує конкуренція, головним чинником є кооперація для здійснення однієї мети – забезпечення інтересів страховиків та високої репутації “Ллойда”.

Особлива складова механізму державного регулювання англійського страхового ринку – Управління із захисту страхувальників (Policyholders Protection Board), яке було створено відповідно до закону про захист прав страхувальників 1975 р. (Policyholders Protection Act, 1975) [6]. Крім того, вказаний закон забезпечив необхідні умови для створення особливого компенсаційного фонду страхувальникам, який формується за рахунок грошових відрахувань усіх страхових компаній, що мають ліцензії і що здійснюють страхові операції у Великобританії. У деяких випадках страхувальники можуть розраховувати на грошову компенсацію з боку IBRC і FIMBRA, які організують діяльність страхових посередників на англійському страховому ринку [6].

Закон про страхові компанії 1982 р. встановлює мінімальні вимоги до рівня платоспроможності страховика. Методика розрахунків рівня платоспроможності відповідає вимогам директив ЄС із питань страхової діяльності. Страхові компанії сплачують податок на прибуток від страхової діяльності, а також податок на майно. У деяких випадках страхові операції обкладаються гербовим збором, проте обсяг цих операцій вельми обмежений.

Отже, в умовах економічної і фінансової кризи знижується активність на страховому ринку Великобританії. Але вплив держави та впровадження сучасних механізмів державного регулювання страхової діяльності забезпечує її сталий розвиток.

Основні напрями розвитку і функціонування страхового ринку Великобританії нерозривно пов’язано зі створенням конкурентного середовища і вдосконаленням організаційної структури ринку. Практично страховий ринок структурований за окремими видами страхових послуг.

В умовах ринкової економіки добровільне страхування є пріоритетним. Розвиток практичного маркетингу і організація ризик-менеджменту в страховій діяльності залишається одним із першочергових завдань страхових компаній Великобританії.

Для України важливим напрямом страхової діяльності залишається впровадження зарубіжного досвіду організації страхування, державного регулювання

й ефективного функціонування страхового ринку, оскільки страхові компанії в розвинених країнах, таких як Великобританія, мають значний досвід ринкових перетворень, постійно оцінюють ризик і прогнозують страхові події, розробляють рекомендації з підвищення ефективності роботи страховиків і страхувальників.

Основними вимогами до страхової діяльності залишається інформаційне забезпечення страхового ринку, удосконалення методології страхування та його економіки й організації, а також підготовка і перепідготовка кадрів.

У більш широкому плані, в Україні, по суті, стоїть питання розвитку страхового захисту як окремого напрямку державного регулювання розвитку соціально-економічних процесів, для чого необхідний подальший розвиток нормативно-правового забезпечення страхової справи.

Література:

1. *Бабенко В.* Канали розподілу страхових послуг у промислово розвинутих країнах / В. Бабенко // Економіка України. – 2006. – № 7. – С. 82–87.

2. *Базилевич В. Д.* Нова парадигма страхування в умовах глобалізації / В. Д. Базилевич // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер. “Економіка”. – 2009. – С. 186–195.

3. *Говорушко Т. А.* Страхові послуги : навч. посіб. / Т. А. Говорушко. – К. : Центр навч. літ., 2005. – 223 с.

4. *Заруба О. Д.* Страхова справа : підручник / О. Д. Заруба. – К. : Т-во “Знання”, 1998. – 220 с.

5. Страхування : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. Осадець д.е.н., проф. – К. : КНЕУ, 1998. – 528 с.

6. *Субтеля М.* Страховая индустрия Великобритании: Клиенту предоставляется все / М. Субтеля // Украина-Business. – 2008. – № 5. – С. 35–45.

Надійшла до редколегії 20.01.2011 р.